

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

УДК 930(477)

Аксьонова В.І., к.філос.н., доцент,
доцент кафедри професійної педагогіки
та соціально-гуманітарних наук
Кіровоградська льотна академія
національного авіаційного університету

ТВОРЧИСТЬ А. С. МАКАРЕНКА – ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ СИМВОЛ ЛИЦАРСЬКОГО ВІДНОШЕННЯ ДО ІДЕАЛІВ КОЗАКОФІЛЬСТВА

Пошук форм лицарського тлумачення виду Homo Liber у боротьбі за волю України у творчості Антона Макаренка є збереженням духу історичної необхідності подолання примітивізму поглядів противників демократичного патріотизму; архетипів національної ідеї. Дух української цивілізації відображує символи національної ідеї, відобразив індуктивну метафізику.

Ключові слова: гуманізм, патріотизм, козакофільство, саморегуляція, Homo Liber, Дон Кіхот Запорозький, вірець лицарського служіння.

Постановка проблеми. Постнекласична метафізика дослідження українського досвіду професіологом освіти інформаційної доби (В. Вернадський, А. Макаренко, Т. Плачинда, О. Урсол) реконструює дух історії політичної думки, – може охоплювати метафізику, політологічну логістику нації або футурологію, відродивши архетипи романтично-просвітницької ходи. Треба спадщину духовних лідерів виявити в аспекті футурології, що визначає процесуальну логіку освітнього простору, як «чудесний» контекст філософії історії, яка у цьому разі стає оптимальним засобом розуміння «субстанційної» – трансцендентної глибини проникнення (українського реформатора професійної культури, – Антона Макаренка), представника духовної еліти в сутність і структуру підготовки патріотичних осіб, у ідейну глибину нашої мрії, козакофільсько-кордоцентричний колектив – фундамент самого національного буття, що охоплює дух націєтворення в динаміці життя. У творчості видатного педагога висвітлюється професійний та соціокультурний складовий власної філософії історії, так і вплив в історичному процесі образу «Дон Кіхота Запорозького» на лицарське виконання А. С. Макаренком своєї конкретної ролі організатора професіоналізму юнаків під час латентного опору імперській навалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У першу чергу, Антона Макаренка турбувала сама методологія підходу до виховання Тараса Шевченка (М. Гоголя, Л. Українки чи І. Франка), як «батьків нації»; вони завжди намагалися посилювати увагу суспільства до становлення цивілізованості (Платон, В. Розанов), громадян, скрізь межі часу і простору (І. Скловський, О. Скловська), зокрема, історичне тлумачення процесу протистояння малоросійській меншовартості, бо у губернської Малоросії, є теж вихід патріотичних аспектів на рівень саморегулятивних особливостей становлення буття у дискурсі філософського змагання за суверенітет держави, – включає: категоріальний аналіз суверенної влади і професійного духу, що корелюється з українським відтворенням ноосфери (В. Вернадський, М. Кисельов, В. Крисаченко, Т. Гардашук), за умовами становлення професійної здатності до самозахисту політичної нації (В. Аксьонова, В. Кізіма,

Т. Плачинда). Статуси на соціальній і «горизонтальній» драбині, за швидкістю зрушення, комплексно зумовлюють захист європейських пріоритетів прогресу соціокультури в патріотичному вихованні майбутніх фахівців тощо.

Метафізичне тлумачення принципів духовної саморегуляції тоді дає історичній освіті реальну софійну змогу час від часу перевіряти за критерієм гуманістики відтворення духу кордоцентрично-козакофільських форм виховного існування, і, впливати на рівень активної політичної поведінки, молодіжного колективу, освітнього простору тощо. Чим Антон Макаренко виявив патріотичне та козакофільське відношення до демократичної політичної культури, оскільки в освітньому просторі постійно виникають суттєві неспроможності, – між тим, що є, і тим що має бути в ідеалі. Зокрема, після початку другої світової війни наочно виявилась футурологічна обізнаність А. С. Макаренка, – в його розумінні і ходи гуманістики, і чеснот європейського націєгенезу.

Справа в тому, що загальноприйнята за часів А. С. Макаренка європейська філософсько-освітня парадигма й не ставила за мету розглянути феномен політики як в номінації гуманістичного визначення «всього» «абстрактно-сутнісного» дійсно цивілізаційно-політичного, тобто це був лише як прояв феномену «абстрактного знання». Видатний педагог цей феномен розглянув саме в пасіонарно-феноменологічному трансцензусі заміни більшовицької дихотомії «свій-чужий» на трихотомію «свій-чужий-інший», що є фактично номінацією козакофільства в українській інтерпретації європейської гуманістики, щоб в освітньому просторі «хазяїном» була колективна воля, яка відтворює сенс самоврядування, допомагає в перспективі постійно відтворювати козацьке суспільство: як носія «духу європейської життєдайності».

У своєму казарменому соціалізмі богоборці намагалися перекреслити гуманізм, а заперечення свободи людини, затінювалося революціоністською фразеологією. Феномен деяких вульгарних проявів масового насилля, – нібито – нова форма світського месіанізму. Хоча дух козакофільської необхідності поступово примушує до перетворення «маленької» людини в знаряддя не бюрократії і деспотизму, а виробничих сил і патріотичної гуманістики на користь європейського шляху України.

Мета статті зрозуміти в постнекласичному ракурсі філософію духу змін завдяки онтологічному тлумаченню феномену професіоналізму в навколишньому світі, як метаморфоз політичної надії, – висвітлює рівень цивілізованих умов буття. У якій мірі багатозначні умови екософії вплинули на тлумачення української політичної нації, впливають на дух втілення Вічно-сущим ідеалів професіології та етно-національних змін, на обґрунтування вільної відмови А. С. Макаренком – «Дон Кіхот Запорозький», від стереотипів малоросіяництва?

Виклад основного матеріалу. До розуміння екзистенціалів Вічносущого, екософія не випадково залучає постаті української й російської філософії, щоб номінувати дух сучасного козацького гетьманства, (Т. Шевченко, М. Гоголь, В. Розанов) чи за ознаками В. Вернадського – стратогемі (ноосфери) – метафізичного відгалуження поняття Homo Liber – штучного розвитку інтелектуальної гри – за вільним створеним постнекласичних гносологічних правил, через виявлення ознак свободи так званого «громадського суб'єкта», щоб завжди поступово нівелювати дух проімперських нормативів.

Видатний педагог-філософ А. С. Макаренко діяв у дусі запорозьких чеснот, – мав власне футурологічне уявлення про соціогуманістичну специфіку дій колективу своїх вихованців: «активістів», «пасиву», «болота», «шпани», яка укладається в деякі з цих проявів (байдужість) своїх колег тощо, – тривала і складна робота з духовними структурами. Системність моделі виховання «маленького українця» не була як вторинне інформування колоністів про зміну деяких духовних сутностей. У своїй аксіоматичній формі козакофільське самоврядування представляються видатному педагогу, як сполучення гуманістичних обріїв освітнього простору (лише зовні абстрактних форм «українського товариства» – соціуму та – освітньої структури). І тоді учнівське самоврядування

виявляється наближенням освітнього простору до наставника – символу як «образу Дон Кіхота», – лицарського духу української ідеї, що навіть пов'язані з реальним гальмуванням ненависті до метафізичних таємниць, до автохтонів, до селян або нацменшин. А. С. Макаренко в «Педагогічній поемі» (визнана ЮНЕСКО «самою видатною книгою про виховання у ХХ ст.»), як українській патріот, не сприймає ні пихатості носіїв малоросіяництва, чи західнофобів, – невігластво того чи іншого носія сталінських націоналофобій (за всіх часів тощо).

Хоча по суті деякі аспекти величі локально-експериментальної дійсності і розкривають прояви невідомої сторони радянської побутової нетолерантності, що не дозволяла козацьким нащадкам вчасно зрозуміти концепцію козакофільства; її видатний наставник розглумачив у своєму кордоцентричному проекті колективізму, коли описував важкі кроки юнацького самоврядування. Але під час аналізу висвітлював як роль козакофілів, так і філософеми «серцевої єдності» під час подолання труднощів створення соборності України. Макаренко своєю гуманістикою виховання заохочував дітей (за колективною цілісністю) подолати громадську байдужість, – щодо ознак «малоросійської меншовартості», яка «нашла виход в запугиванні євреїв и издевательстве над ними» (А. С. Макаренко). [3, с. 77]

Вихователь привчає володіти всіма засобами, включаючи звичайну зброю, – і відповідно до зміни ситуацій в альтернативному просторі, де діє логіка національних прогресивних символів. «Дон Кіхот Запорозький» [3, с. 310], як визначив Антон Макаренко сенс лицарського свого служіння, допоміг українській громаді зрозуміти те, що навколо цивілізованої національної ідеї завжди об'єднуються люди честі, – ставлячи наголос таким чином, щоб сам процес реформування держави відповідав європейським чеснотам. А. С. Макаренко розкриває пасіонарність шляхетних українських патріотів в кордоцентричному сенсі діалогів «Дон Кіхота Запорозького», – Лицаря Печального образу і з Санчо Пансою (цю роль грають помічники видатного наставника, – критично сприймали радянські реалії, як в оригінальній інтерпретації традиція українського козакофільства, – також в якісній національній зміні форм визвольної боротьби з історичним злом). Образ Дон Кіхота потрібний, щоб позитивно висвітлювати дух європейської гуманістики во всіх ланках освітнього буття, створюючи ефект природного зближення навколо автохтонного етносу всіх представників нацменшин. В історії України вони завжди йшли за автохтонами-гуманістами шляхом добровільної українізації, асиміляції тощо.

Зараз «Дон Кіхоти» необхідні для того, щоб європейсько-освітній досвід українського виховання професіоналів (зокрема майбутніх авіаторів і космонавтів) впливав на весь соціокультурний простір майбутніх фахівців (В. Кізіма, В. Кремень, Т. Плачинда, О. Урсол). Освітній простір явив власному народу та світу якісні зміни, попри контрпропагандистським імперським міфологемам. Реформатори за покликанням здатні відправити в небуття будь-які прояви стереотипів минулого, прискорив розповсюдження українського цивілізованого патріотизму, оскільки творчість А. С. Макаренка (чи її збагачення В. О. Сухомлинським) протистояла схоластичному відтворенню масового «гвинтика» бюрократичного механізму.

Тому, не випадково, видатний реформатор діє як цивілізований Деміург, бо за його спадком в Україні, і, на всьому пострадянському просторі створювалася шляхетна доля тисяч прихильників гуманізації соціокультурного простору. Цей досвід є приклад гуманістичних змін у душі європейського націєтворення, і зараз його живлять і насаджують козакофілі-ентузіасти. Українська політична нація створюється поступово, завдяки поєднанню європейського вектору і традиційних альтернативних символів патріотизму, – колись поневоленого народу. Нащадки гуманістичних цінностей і демократичних норм не сприймали плебейське обожнювання насилля пролетарської революції (жовтень 1917 р.), що нібито намагалася призвести до відмирання антагонізму держав, класів, пізніше націй: однак в результаті тотального насилля посилювався дух дикунства в системі виховання, але

відтворення традицій патріотизму могло локально збільшувати деякі прояви варварства (прояви шовінізму і ксенофобії), – зустріли відкритий і прихований опір патріотів.

А. С. Макаренка турбує ряд питань європеїзації молодлі генерації: кволю передачі історичної спадщини, відмова влади від проблеми навіть часткового збереження демократичної «інтерсуб'єктивності». У першу чергу його турбують питання гальмування міжнаціональної комунікації, пов'язаних з тим, щоб було вчасно і суттєво продовжено духовне об'єднання громадян України (Схід і Захід разом), що є в основі сутнісно-складних важелів становлення соборної держави. Що треба зробити, щоб мінімізувати почуття громадської байдужості або бунтарства, охлократизму чи стихійної участі у політичному житті країни?

На забезпечування патріотичних потреб колоністів-громадян, вважав він, має бути спрямовані самоврядування у професійній і повній загальній середній освіті, щоб за чеснотами «філософії серця» нова генерація привчалася жити і працювати у сучасній манері, навіть в опозиційній думці, яку мають репрезентувати шляхетні носії всіх прошарків народу. Тому їх солідаризм торкається всіх патріотів-носіїв європейського реформування освітнього простору, що, попри ситуативних негараздів, є лицарями козакофільства, залишалися відвертими прихильниками навчально-виховного проекту А. С. Макаренка. Й зараз козакофільський дух має забезпечувати парадигму кордоцентричного колективізму, оскільки є в основі європейського образу гуманістики національних змін під час реформи загальної освіти, наповнюючи її всім тим змістом лицарського служіння істині, що було здійснено А. С. Макаренком. Випускники його дитячої колонії імені М. Горького, які успішно пройшли в козакофільському закладі моральну і кваліфікаційну атестацію, часто-густо отримували на все життя патріотичний багаж від спадку свого наставника. Інтелектуальний та громадсько-кваліфікаційний статус здійснювався в тісному взаємозв'язку з саморегуляцією особистості, розгортався патріотизм дитячого (студентського) колективу, сполучений з вищими ідеалами Батьківщини. Козакофільська парадигма виховання часто освітлювала (у вигляді логічних наслідків) важкий досвід філософських аксіом, тобто поступового розуміння всього спектру колізій втілення гуманістичної теорії, яку підживлює подолання стереотипів богоборства тощо.

Висновки: знання предметного змісту оперативних образів як символу Дон-Кіхота, дозволяє з'ясувати регулюючу поведінку людини в екстремальних ситуаціях реформування способів самоспостереження майбутнього льотчика, щоб сформувати уміння чітко аналізувати сенси буття в аспекті професіоналізму і патріотизму; тоді легко можна сприймати впливи на орієнтири власного професіоналізму, – сигнали інформаційного поля (символи, знаки, значення). Гуманістична модель А. С. Макаренка пройшла перевірку часом важких іспитів, де вектор цивілізованого патріотизму теж визначає стратегію виховання. Наприклад, дослідження козацької мрії про власний гетьманат має продовжувати еволюційні дії в аспекті переформатування освітнього простору, щоб виховати активну життєву позицію у значної частини нашого населення, без якої неможливо реформувати ні політику держави, ні дії особистості або суспільства.

Перспективи подальших досліджень. За екологічно-еволюційною суттю метафізики переходу до (іншої) футурологічної екзистенції, патріот сприймає й антиномічність, і сигнали європейської цивілізації (повинна вчасно розкрити особливості розвитку екзистенціальних станів) в онтологемах етносоціального навчання. Одним з яких є дух соборності, відбивши необхідність «закону єдності й боротьби протилежностей», також – закону «любові до близького», що є духовною площиною фахівця-носія трансформації «історичного малоросіяництва» в українську політичну націю.

Список використаних джерел

1. Аксьонова В. І. Метафізичний дискурс у контексті цивілізаційного розвитку України / В. І. Аксьонова, І. З. Скловський // Перспективи. – 2008 – №4. – С. 3–9.

2. Вернадський В. И. Украинский вопрос и русское общество / В. И. Вернадский // Родина. – 1990. – №4 – С. 90–95
3. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / А. С. Макаренко.– К. : Рад. школа, 1987. – 512 с.
4. Методологія екологічного синтезу. Єдність людини та природоохоронних аспектів/М. М. Киселев, В. С. Крисаченко, Т. В. Гардашук, – К. : Наук. думка, 1995. – 160 с.
5. Плачинда Т. С. До питання підвищення якості професійної освіти/Тетяна Плачинда//Актуальні питання освіти і науки. Зб. наук. ст.: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції 10-11 листопада 2016 р./Харківський національний економічний ун-т ім. Семена Кузнеця. – Х. : ХОГОКЗ, 2016. – С. 353–358
6. Розанов В. От чего не удался памятник Гоголю? / Василий Розанов // Сочинения. – М : Советская Россия, 1990. – С. 345–351
7. Скловський І. З. Клерикальний фактор і його вплив на сутнісно-політичні змагання України / І. З. Скловський, О. І. Скловська // Політичний вісник. Минуле і сучасність. – К. : Київський держ. ун-т, 1993. – Част. II – С. 12–15
8. Урсол О. В. Електронна освіта, як інструмент розвитку інформаційного суспільства / О. В. Урсол // Науковий вісник львівської академії. Серія Педагогічні науки.: Зб. наук. пр. [Редкол.: Т. С. Плачинда (Голов. ред.) та ін.]. – Кропивницький: КЛА НАУ, 2017 – Вип. 1. – С. 207–212

References

1. Aksenova V. I. Metafizychnyy diskurs u konteksti tsyvilizatsiynoho rozvytku Ukrayiny [Metaphysical Discourse in the Context of the Civilizational Development of Ukraine]. V. I. Aks`enova, I. Z. Sklovs`kyy // Perspektvyvy.– 2008 – №4. – S. 3–9. [in Ukrainian].
2. Vernadsky V. I. Ukraynskyyy vopros y russkoe obshchestvo / V. Y. Vernadsky // Rodyna [The Ukrainian Question and the Russian Society]. – 1990. – №4 – pp. 90–95. [in Russian].
3. Makarenko A. S. Pedagogicheskaya poehma [Pedagogical Poem] A. S. Makarenko.– K.: Rad. shkola, 1987. – 512 s. [in Ukrainian].
4. Metodolohiya ekolohichnoho syntezu. Yednist` lyudyny ta pryrodookhoronnykh aspektiv [Methodology of ecological synthesis. Human integrity and environmental aspects]. M. M. Kyselev, V. S. Krysachenko, T. V. Hardashchuk, – K. : Nauk. dumka, – K. : Scientific Opinion, 1995. – 160 p. [in Ukrainian].
5. Plachinda T. S. Do pytannya pidvyshchennya yakosti profesiyanoi osvity [On the issue of improving the quality of vocational education]. Tetyana Plachynda//Aktual`ni pytannya osvity i nauky. Zb. nauk. st.: Materialy IV mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi 10-11 lystopada 2016 r. /Kharkivs`kyy national`nyy ekonomycheskyy un-t im. Semena Kuznetsya. [in Ukrainian].
6. Rozanov V. Ot cheho ne udalsya pamyatnyk Hoholyu? [What did the monument to Gogol fail?]. Vasylyy Rozanov // Sochynenyya. – M. : Sovet-skaya Rossyya, 1990. – S. 345–351. [in Russian].
7. Sklovsky I. Z. Klerykal`nyy faktor i yoho vplyv na sutnisno-politychni zmahannyaUkrayiny [Clerical factor and its influence on the essence-political competitions of Ukraine]. I. Z. Sklovs`kyy, O. I. Sklovs`ka // Politychnyy visnyk. Mynule i suchasnist`. – K. : Kyyvivs`kyy derzh. un-t, 1993. – Chast. II – S. 12–15. [in Ukrainian].
8. Ursol O. Elektronna osvita, yak instrument rozvytku informatsiynoho suspil`stva [In Electronic Education as an Instrument for the Development of the Information Society] O. V. Ursol // Naukovyy visnyk l`vovskoyi akademiyi. Seriya Pedagogichni nauky. Zb. nauk. pr. [Redkol.: T. S. Plachynda (Holov. red.) ta in.]. – Kropyvnyts`kyy: KLA NAU, 2017 – Vyp. 1. – S. 207–212 [in Ukrainian].

Aksonova V.I. Cand. philosopher. Sciences, Associate Professor of the Department of Professional Pedagogy and Social and Humanitarian Sciences of the Aircraft Academy of the National Aviation University.

Don Quixote - post-classical symbol of chivalrous service to ideals of kozakophilism

Abstract

The national idea, as a search for a modern type of spiritual interpretation of the struggle for measuring its «own archetype» of Ukraine, is correlated with Anton Makarenko, with the preservation of historical optimism, in order to overcome the primitive view of the bearers of small-towns on democratization and patriotism.

The post-classical metaphysics of the study of Ukrainian experience by the educators of the information age (V. Vernadsky, A. Makarenko, T. Plachinda, O. Ursol) reconstructs the spirit of the history of political thought – may embrace metaphysics, political science logistics of the nation or futurology, reviving the archetypes of the romantic and enlightenment procession. It should be the legacy of spiritual leaders reveal in terms of futurology, which determines the procedural logic educational space as «wonderful» context of the philosophy of history, which in this case is the best way of understanding «substantial» – transcendent depth of penetration Ukrainian reformer professional culture, Anton Makarenko, a representative of the spiritual elite in the nature and structure of training patriotic people, the intellectual depth of our dreams kozakofilsko-kordotsentrychnyy staff – the foundation of national existence, encompassing spirit atsiyetrovrennya the dynamics of life.

The work of an outstanding teacher highlights the professional and socio-cultural component of his own philosophy of history, as well as the influence in the historical process of the image of Don Quixote of Zaporozhii on the knight execution of A. S. Makarenko of his particular role as the organizer of latent resistance to imperial invasion.

In their barracks, socialism tried to overthrow humanism, and the denial of human freedom, shaded by revolutionary phraseology. The phenomenon of some vulgar manifestations of mass violence is supposedly a form of secular messianism. Although the spirit of the Kozakophilic necessity gradually forces the «little» person into an instrument not to be bureaucracy and despotism, but the productive forces and European humanities in favor of the European path of Ukraine.

Key words: metaphysics, archetypes, civilization, national idea, patriotism, kozakophilic self-regulation, Don Quixote Zaporozhsky – Knight of a sad image.

Стаття надійшла до редакції: 15.08.2017 р.